INTERVIU CU DOAMNA IRINA BOSSY-GHICA: „DACĂ NE ȘTERGEM AȘA IDENTITATEA, TRECUTUL, CUM MAI PUTEM AVEA UN VIITOR?”

Autor: Tudor Vișan-Miu | 16 martie 2022

Interviul a avut loc în data de 24 februarie 2022.

Redacția Syntopic a invitat-o pe doamna Irina Bossy-Ghica la un dialog privind memoria familială, învățămintele istoriei și provocările prezentului. Invitata noastră s-a stabilit în Franța în 1973, unde a lucrat ca jurnalist (BBC și Reuters) și s-a specializat în afaceri europene. Revenind în România, și-a asumat misiunea de a restaura domeniul Ghica de la Ghergani și a-l reda unui circuit public cultural. Agreabila discuție pe care am avut-o a stat sub semnul unui patriotism bine înțeles, în care dragostea de țară conlucrează cu dorința unei perfecționări pe care, de la generația de la 1848 până astăzi, mulți tineri români au găsit-o în Occident.

Tudor Vișan-Miu: Vă mulțumesc pentru că ați acceptat să avem această discuție. Prima întrebare mi-e ușor să vi-o pun pentru că, în ce mă privește, nu vin dintr-o familie care are origini atât de abundente în istorie. În cazul Dvs., aveți o bunică[1] care s-a născut în familia Ghica…

Irina Bossy-Ghica Boulin: … și în familia Cantacuzino: mama ei[2] a murit când avea trei ani și a fost crescută de bunicii Cantacuzino[3].

Iată! În felul acesta, în istoria dvs. de familie, între strămoșii Dvs. sunt atâția Ghiculești și atâția Cantacuzini! Întrebarea mea este: fiind o istorie atât de bogată, este în același timp și complicată. Nouă, când studiem istoria, pot să ne fie anumiți oameni mai mult sau mai puțin indiferenți: „a fost un principe Ghica sau un principe Cantacuzino care a făcut ce a făcut….”. În cazul Dvs., mă gândesc că este o chestiune mai personală. Cum vă raportați la ea?

Eu mă raportez la stricta mea familie directă, în sensul că nu pot să mă revendic

descendenta tuturor Ghiculeștilor din România: în primul rând că sunt mai multe ramuri – mulți sunt din Moldova, noi suntem din Țara Românească. Bineînțeles, știm că ramura noastră descinde din Grigore Ghica[4], dar asta se pierde în secolul XVI-XVII, deci suntem departe de ziua de azi…. Memoria familiei noastre foarte vie merge până la Ion Ghica, cel puțin, pentru că Ion Ghica[5] era bunicul bunicii mele. Despre el am auzit foarte multe lucruri, deși murise cu cam 6 ani înaintea nașterii bunicii mele, deci ea nu l-a cunoscut pe Ion Ghica, dar a cunoscut-o foarte bine pe soția lui, Alexandrina[6], care era mult mai tânără decât el (avea vreo 15 ani mai puțin), și care a murit foarte în vârstă. Bunica mea avea deja copii ea însăși când bunica ei a murit. Alexandrina Ghica, nevasta lui Ion Ghica, a murit în 1926, deci tatăl meu[7] avea deja doi ani. Ea a perpetuat amintirea lui Ion Ghica la Ghergani[8], unde, după moartea lui, a continuat să aibe întruniri culturale. Veneau personalități din lumea muzicală, de pildă Enescu. Am avut ocazia să citesc un manuscris al fratelui bunicii mele, Matei Ghica[9], care era aviator militar în timpul celui de al Doilea Război Mondial. În 1946, după ce a încercat să scoată din țară cât mai multe personalități politice cu avionul lui, a plecat și el. A scris niște memorii, pe care le-a dedicat familiei. În acele memorii povestește de Ghergani și spune cum în fiecare duminică exista acest concert care se organiza de bunica lui (văduva lui Ion Ghica). Totul era foarte bine reglat. Se mânca la o anumită oră, după care urma concertul și veneau oaspeții. Îmi dau seama acum – când am recuperat o ruină la Ghergani, pe care încerc cu mari eforturi, dificultăți și piedici din partea autorităților, să-l restaurez – că este atât de plin de această tradiție a familiei de a fi un ocean de cultură în jurul ei, încât mi se pare natural să trăim într-o armonie culturală. De aceea, fără să-mi dau seama, am decis că vor fi evenimente culturale la Ghergani – mi se părea natural! Manuscrisul fratelui bunicii mele l-am citit după ce am început să fac acele evenimente culturale. Intram, deci, într-un fel de tradiție, fără să-mi dau seama, pentru că e natural, e în ADN-ul familiei.

Iată! Aveți și un alt stră-străbunic cel puțin la fel de celebru, Gheorge Grigore Cantacuzino[10]: și el a fost prim-ministru, a fost…

… președintele Senatului…

…și președinte al unuia dintre partidele cele mai mari, Partidul Conservator. Întrebarea mea era – și asta cred că remarcă oricine se apropie de istoria modernă a României: acești oameni s-au născut într-o epocă foarte aprigă, nu? Când s-a născut Ion Ghica…

… rușii erau în București![11] (Sper să nu fie nicio paralelă cu actualitatea de azi)

(Să sperăm!) La apusul vieții lui, deja eram într-un Regat, un stat independent, economia noastră avea suflul ei propriu, aveam relații diplomatice cu statele care ne interesau și toate acestea s-au întâmplat în durata vieții lor, în câteva decenii. Voiam să vă întreb (și sunt convins că v-ați gândit): ce am avea de

imitat de la acești oameni, care se nasc într-o epocă și își încheie bătrânețile în alta…?

… mai frumoasă! Sper să nu fie invers cu noi… Am remarcat, pentru că Ion Ghica și cu mine ne-am „apropiat” când am început să restaurez domeniul lui de la Ghergani. Bineînțeles, am citit cu atenție mărită scrisorile lui către Vasile Alecsandri[12] și toate celelalte scrieri politice, administrative, economice, care sunt mai puțin cunoscute[13]. Mi-am dat seama de o foarte mare contemporaneitate a ideilor lui Ion Ghica, care se potrivesc foarte bine cu situația României de astăzi, în sensul că, și pe vremea aceea, Ion Ghica se lupta deja cu cei care dărâmau patrimoniul României ca să construiască lucruri mai recente, mai moderne. De altfel, și el, într-un fel, a participat la această tendință, dar nu cu ideea că va face ceva care va fi mai rentabil, mai pompos sau mai vizbil, ci pentru că (apropo de rușii care erau în Țara Românească în acele timpuri) conacul de la Ghergani a fost incendiat și a avut foarte mari stricăciuni. Atunci, Ion Ghica și-a spus că în loc să stea să repare conacul de secol XVII care era acolo, datând din timpul Văcăreștilor, mai bine ar face unul noi și atunci a vrut să arate că ideile lui, de a moderniza România și a o întoarce spre Occident (pentru a întoarce spatele Orientului și dominației otomane), le va ilustra chiar la el în casă și a construit acest conac, care are influențe din arhitectura occidentală și mai ales franceză. Acum 150 de ani a pus prima piatră a acestui nou conac, care, între timp, s-a năruit și la cutremurul din 1940, dar nici nu a fost întreținut după 1949, când a fost confiscat de către autoritățile care l-au preluat. Au făcut acolo un spital, care a funcționat într-o clădire puțin adaptată, mai ales că nu s-a reconstruit etajul care căzuse (i-au pus un acoperiș de tablă peste acel parter zgâlțâit și s-a continuat așa….); în schimb, măcar parcul fusese bine întreținut și închis, nu se putea intra și ieși și jefui domeniul cum s-a întâmplat după 1990, când spitalul a fost desființat și domeniul a rămas deschis și vraiște timp de 15 ani. Acolo au fost niște distrugeri masive, mai ales ale capelei în care este înmormântat Ion Ghica și soția lui, care avea o cupolă de cupru care a fost furată cât de repede, apoi a plouat înăuntru 15 ani, în timp ce eu mă băteam ca să pot să pun capăt acestor degradări care au fost din ce în ce mai grave. Până la urmă, am reușit să-l recuperez, iar primul lucru pe care l-am făcut a fost să refac capela, pentru că era să se năruie, apoi m-am apucat de conac.

Ce aș spune despre Ion Ghica care ar putea să servească mentalităților de astăzi este, în primul rând, despre acea generație de pașoptiști care au fost să studieze la Paris, s-au cunoscut acolo și au făcut această prietenie a intelectualilor pro-occidentali din acele vremuri: toți acești tineri, care proveneau bineînțeles din elita României (familii de intelectuali, familii boierești dintotdeauna), s-au dus să se lumineze la minte, făcând studii în acele capitale europene care iradiau cultura europeană în acel moment și, plini de acele învățăminte, au venit înapoi, ca să aducă aceste cunoștințe, aceste experiențe României. Dacă tinerii și mai puțini tinerii de astăzi ar face așa, cred că România n-ar avea soarta pe care o are astăzi, când vede plecând tot tineretul, toți oamenii calificați, toți oamenii care vor să facă ceva și care nu-și mai văd viitorul în această țară – și este

extraordinar de păcat!

În același timp, îmi face plăcere să amintesc că purtați și numele Bossie (Bossy), numele bunicului Dvs.[14], care – spuneați într-un interviu, și lumea poate s-a mirat – este un nume moldovenesc!

Absolut!

Tot acolo povesteați că străbunicul Dvs.[15] a fost cumva îndemnat să adopte această grafie cu „y” pentru că studia în Franța și, sigur, numele românești sunt cumva mai complicate în Occident. El a onorat legătura pe care a avut-o cu Franța în timpul studiilor și în prenumele pe care l-a dat copiilor lui, Robert[16] și Raoul[17]. Asta aș dori să vă întreb – pentru că și pentru Ion Ghica a contact asta: legătura noastră cu Franța cât ne-a ajutat în istoria noastră?

Legătura cu Franța a fost o legătură excepțională! Nu știu dacă sunt multe exemple din istoria universală ca acest parteneriat extraordinar de strâns și afectiv între România și Franța, care cu atât mai puțin era suspect pentru că nu erau țări limitrofe și nu era nici vorba nici de o colonie, cum Franța avea în Africa sau în Asia. Aici era o afinitate extraordinară, care a fost descoperită tocmai de acești tineri din acea „generație de aur” a secolului XIX, care au făcut România modernă mai apoi, dar care s-au văzut ei mai întâi atrași de Franța. Au încercat să atragă Franța spre România, care, în primul rând, încă nu exista ca stat (erau Principatele), iar apoi, cu sprijinul Franței, s-au făcut Principatele Unite și s-a dus războiul din 1916-1918. În acele momente, Franța a descoperit România și această afinitate. Marele general Berthelot[18] a fost unul din acei vectori ai acestei apropieri foarte strânse între Franța și România, ai acestei promovări a României de către Franța. Bineînțeles, regina Maria a fost și ea un mare atu pe care România l-a avut în acei ani, dar nu trebuie să-l uităm pe generalul Berthelot, care a scris depeșe, care a trăit în România din acei ani și a fost pur și simplu îndrăgostit de acest popor și de această Românie cu o soartă destul de vitregă până atunci, ruptă între trei imperii, și pe care a reușit, împreună cu pacea de la Paris și cu toate evenimentele politice care au concordat în acest moment, să-i reunească. Mi-a părut extrem de rău când am văzut (poate că l-ați vizionat, dacă nu, este foarte vizibil pe Internet) un film documentar făcut de televiziunea franceză[19] despre regina Maria în care nu se pomenește măcar numele lui Berthelot. Un film francez făcut de televiziunea publică franceză în care nu se vorbește de Berthelot! Chiar mă gândeam să mă duc în Franța și să fac un mic articol ca să întreb de ce s-a uitat acest mare nume al istoriei recente a Franței și a României. Când, în 2016, Dacian Cioloș, care era prim-ministru atunci, a venit în Franța și a cerut ca Franța să participe la celebrarea centenarului intrării României în Primul Război Mondial, a făcut-o și în numele acelei minunate prietenii pe care Berthelot o avea pentru România – și i-a spus președintelui Franței de atunci că România nu-și poate celebra centenarul fără Franța. Poate că francezii au uitat toate

lucrurile acestea, dar în România nu cred că s-a uitat sprijinul enorm pe care l-a avut Franța pentru România. Trebuie să spunem și că Franța a venit în România atrasă de anumiți oameni politici români care făceau onoare României și aveau un *background*, o cultură și o educație care nu-i făcea deloc diferiți față de partenerii lor francezi. Astăzi, Franța nu-și mai găsește, cred, interlocutorii care să-i atragă încoace. Când am ajuns eu în Franța, în 1973, am fost foarte decepționată: eu plecasem din România cu o idee, că Franța este „sora noastră latină", iar francezii nu mai știau nici măcar unde este România pe hartă sau care este capitala României! Aceste rupturi care s-au provocat, bineînțeles, după instalarea comunismului au rămas ca o traumă în această relație franco-română, care nu mai este ce a fost! Eu am reprezentat Franța aici, la Institutul Cultural Francez, și am văzut diferența: Franța a uitat cine era în Europa și oarecum a cedat terenul Germaniei, a considerat că Germania este putea continentală în Uniunea Europeană, iar Franța este o putere mai mult maritimă, care se uită mai mult spre sud și mai puțin spre est. De aici au ieșit foarte multe neînțelegeri, pentru că România, Polonia așteptau sprijinul Franței, care n-a venit. Au fost câțiva ambasadori francezi care și-au dat seama, poate au studiat și au văzut în ce tradiție se înscria postul lor în București, dar a fost poate numai o mică scânteie care s-a stins și relația cu Franța a rămas foarte puțin vizibilă astăzi.

Da, este păcat! Aș mai adăuga un lucru în acest peisaj, că și România Mare s-a prăbușit odată cu Franța: după ce Franța a fost obligată să capituleze, în 1940, rușii (pe care i-am menționat mai devreme), „sovietici" cum erau atunci etichetați, au început să ia din teritorii[20]. Aici aș dori să ajung și la bunicul Dvs., care a fost tânăr ofițer în Primul Război Mondial, iar în al Doilea Război Mondial avea un grad mai înalt, colonel, pe urmă general, a fost și aghiotant al regelui Mihai, chiar în timpul zilei de 23 august 1944 a fost prezent la lucrurile s-au întâmplat acolo. Povestiți că după război, după ce a venit aici comunismul, a reușit să plece din țară și a mers cât a putut de departe. Îmi spuneați că nu l-ați cunoscut.

Nu. A plecat în primele luni după 1948, după abdicarea regelui, care nu a avut voie să-și ia tot personalul cu el, și deci fiecare s-a descurcat cât a putut. Majoritatea din cei care au lucrat la Palat, inclusiv Ionel Stârcea[21], care era „marele șambelan" al Palatului, au fost închiși. Cei care au reușit să fugă, cum a fost bunicul meu, au fost duși și în spatele lor s-a ridicat Cortina de Fier, care nu s-a mai ridicat până când el a murit, fără să-și mai vadă copiii și soția și fără să mă cunoască pe mine.

Dvs. ce știți despre viața lui din Brazilia?

Nu știu foarte multe. În orice caz, am simțit ca o datorie, deși nu l-am cunoscut, să merg la mormântul lui, sunt singura din familie care a fost până acolo. Între timp, toată lumea îmbătrânea sau n-avea destui bani și nimeni n-a ajuns până în Brazilia. Ce știu este că s-

a căsătorit cu o fostă soție de ambasador al Braziliei în România[22]. Ei se cunoșteau, între timp soțul doamnei respective murise. S-au întâlnit, cred, în Argetina (nu știu exact), și s-au căsătorit. Cred că a avut din acel moment o viață mult mai ușoară decât înainte. El fiind ofițer de carieră, nu prea știa foarte multe lucruri (era bun la matematică fiindcă făcuse artileria) și s-a descurcat prin comerț, prin alte experiențe care l-au ajutat să-și câștige existența. Apoi a fost ceva mai ușor, îmi închipui; această doamnă descindea dintr-o familie foarte ilustră de diplomați brazilieni, care au și străzi în Rio de Janeiro[23]. El este acum înmormântat într-un cimitir din Rio de Janeiro. Soția lui, pe care am cunoscut-o și m-a dus la acel mormânt, mi-a spus: „Uite, aici îi place lui, pentru că se uită la Christ-ul de la Corcovado[24]”. Cam asta știu despre bunicul meu…

Ce am citit din amintirile fratelui lui, Raoul Bossy, diplomatul, pe care l-am cunoscut în Elveția, în ultimii doi ani de viață ai lui, este că a vrut să plece pentru că nu voia să mai stea în Europa, pentru că i se părea că sovieticii, care erau la Viena în acel moment, aveau să treacă granița imediat în Elveția și – de ce nu? – să meargă și mai departe. A plecat în America Latină, acolo a stat un moment cu prințesa Ileana[25] și, în momentul în care prințesa a plecat în America de Nord, el a rămas în America Latină. În Argetina era o oarecare comunitate românească, erau soții Celibdache[26]… era o astmosferă cred interesantă. Pur și simplu, cred că a vrut să închidă un capitol și n-a mai vrut să se uite înapoi. Nu l-a mai interesat ce se întâmplă în Europa traumatizată de Cortina de Fier.

Pe Raoul Bossy spuneți că l-ați cunoscut. Cum vi-l amintiți?

Un om extraordinar de simpatic, foarte inteligent și cultivat, dar foarte afectuos. Pe mine nu mă cunoștea, eu mă născusem aici în comunism și, el, fiind diplomat, nu se mai întorsese din Elveția când a ajuns comunismul la putere. Ne-am cunoscut odată ce am ieșit din România. A fost o mare „regăsire”, ca și cum ne cunoșteam. Eu l-am apreciat foarte mult și el îmi spunea „fetița dulce”. Îmi povestea anumite amintiri din marea lui carieră diplomatică. Ce m-a marcat cel mai mult este că îmi spunea când a fost ambasadorul României la Berlin, în anii ’40, când a avut de a face cu Hitler. Mi-a spus că Hitler îl trata foarte de sus pe Antonescu, de altfel ca și pe Mussolini, care era pentru el o cantitate neglijabilă, Antonescu, cred, și mai mult; și că Antonescu a fost cel care a insistat cât a putut ca România să intre pe frontul de est dincolo de granița Basarabiei, să treacă Nistrul și să treacă, în continuare, până la Stalingrad. De fapt, România își dăduse ca scop să recucerească Basarabia și voia să se oprească acolo, dar Antonescu, în entuziasmul lui pentru Hitler, a zis că Armata Română continuă pe frontul de est până la Stalingrad – care nu se știe dacă a fost o foarte bună idee, poate că România ar fi scăpat de toate dările pe care a trebuit să le dea după război (resursele românești au fost secate de Uniunea Sovietică, care pretindea că sunt daune de război). În orice caz, asta a fost intenția lui Antonescu și Hitler, care n-avea nici o apreciere pentru Armata Română, se pare, a cedat și a zis: „Bine, veniți și voi”. Din nefericire, a fost o foarte mare greșeală făcută de Antonescu. Bunica mea, care a fost infirmieră de Cruce Roșie în

timpul războiului și a mers cu Armata Română pe frontul de est, mi-a povestit ce grozăvii s-au făcut acolo și cum, până la urmă, și de sovietici îi erau milă, darămite de sărmanii soldați români care nu erau înarmați, echipați… Era un dezastru! Bunica mea a rămas traumatizată de modul în care nemții s-au comportat cu Armata Română și de războiul care era atât de nemilos pentru toate taberele…

(De aceea e cumplit când începe un război – și chiar zilele acestea, nu?; trăim ceva ce vedem deocamdată de la distanță. Doamne, ferește! să se apropie….) Raoul Bossy a fost ministrul României, în anii interbelici, și la Budapesta, și la Roma…

și în Finlanda!

Finlanda, care, apropo de Rusia, ne vine în minte apropo de felul în care s-a comportat în timpul invaziei[27]. Raoul Bossy era un om care călătorise în viața lui…

… enorm!

Cum vedea el ce se întâmplase cu România după război?

El a fost foarte implicat, contrar faptului (asta e foarte interesant) că el aproape n-a trăit în România, pentru că era tot timpul în post în străinătate. Bine, mai venea, din când în când, și în Ministerul de Externe, aici la București, dar foarte mult a fost a fost în străinătate, peste graniță. Cu toate acestea, s-a implicat enorm în afacerile române din exil pe tot parcursul acelor ani, sfârșit de ’40, ’50, ’60. Jurnalul lui o atestă, de altfel, și se oprește în ’69, când a fost detectat un cancer și de atunci nu a mai scris în jurnal. A murit în 1975, vreo 6 ani după aceea. A fost extrem de activ pe toate planurile: pe de o parte a încercat să coaguleze exilul, a fost la un moment dat președintele CAROMAN[28] (acel comitet de ajutor al românilor din exil), a lucrat încontinuu la „Europa Liberă”, unde avea fel de fel de cronici și făcea analize politice foarte interesante, și a încercat cu tot dinadinsul, cu toate forțele lui, să unească pe cei din exil (dacă ar fi fost numai cei din Europa, dar erau și cei din America). N-a reușit, și acest eșec, pe care l-a simțit absolut un eșec personal, deși nu era nimic din vina lui, ci a rivalităților care existau în exil, l-a marcat foarte mult. Mi-a vorbit și despre asta. Era foarte amar în legătură cu exilul românesc, care n-a reușit să se unească și pe care îl compara cu celelalte exiluri din celelalte țări ale Europei comuniste, în care totdeauna a fost o unire și o într-ajutorare mult mai mare decât în exilul românesc. Asta poate că explică și situația post-1989 în celelalte țări și în România, pentru că la noi nu exista o gardă care să preia lucrurile imediat după 1989 și a fost cu atât mai ușor pentru un regim ca cel al lui Ion Iliescu să semene un fel de nesiguranță și de tulburare în sânul populației, care nu știa exact ce se întâmplă, de unde vin lucrurile.

Am citit – și asta e foarte interesant, trebuie să citiți (sau să recitiți) – Platon, care explică exact asta în „Republica”: cum un tiran trebuie să aţâțe războiul ca să aibă o statură de salvator și de om provedențial; cum dintr-o tiranie răsare democrație și cum o democrație prea însetată de libertate poate să genereze o tiranie. Astăzi, cel puțin în Franța și în multe țări din Occident, unde libertatea este în primul rând evocată ca prima preocupare a tuturor, începe să apară o anumită categorie de oameni care sunt pentru tiranie, pentru „omul puternic” care ar putea aduce o oarecare stabilitate în această societate care nu mai are alte repere decât libertatea cu orice preț și în toate domeniile, fără să mai fie nicio obligație, nicio morală, nicio regulă. Deci, Platon ne-a spus tot!

Iată! Apropo de Platon, ne întoarcem puțin în trecut (sigur, nu atât de departe), pentru că voiam să vă întreb, ca să fim complet democratici, și despre familia mamei Dvs.[29], înțeleg tot din Moldova…

… Platon! Foarte puțin am cunoscut-o, pentru că eu nu am fost niciodată în Moldova: am fost ca turist, ca Dvs. și ca alții, dar la sursele familiei mele nu am fost dusă niciodată. Bunica maternă venea la noi și stătea la noi în casă mai multe luni pe an, dar eu nu am fost niciodată la Huși. Mama a considerat că aveam mult mai mult de învățat în familia mea paternă, cu bunica mea paternă, care într-adevăr m-a învățat aproape tot ce știu. Și-a spus că nu avea foarte mult sens să mergem în Moldova când bunica mea venea la noi și atunci nu m-a dus. Bunica mea maternă a murit cu șase luni înainte să plec eu din România și totul s-a evaporat! Știu doar că străbunicul meu – tatăl bunicii mele – era pe această linie de oameni blonzi, înalți, cu ochi albaștri, pe care am moștenit-o și eu, dar nu se știa de unde vin aceste însușiri (blonzime, înălțime și ochi albaștri). Oare venea din partea slavă (pentru că la Huși suntem la 20 de kilometri de Prut)? Oare venea din partea germanică (pentru că Bucovina fusese în Imperiul Austro-Ungar și existau și acolo niște surse germanice)? Nu se știa, numele era românesc și mama nu putea să-mi spună mai mult decât de mama ei, de bunica ei și de bunicul ei.

Atunci, printr-o întâmplare cu totul fortuită, copiii mei mi-au făcut cadou, acum câțiva ani, de Crăciun, un test de ADN, pentru că știau că mă interesează, tocmai că-mi puneam totdeauna întrebarea. Mi-au făcut acest cadou. Proba se trimite în America (în Franța nu ai voie să faci acest test) și rezultatul a venit cu o foarte interesantă noutate: din ADN-ul meu, 35% este sânge grecesc, ceea ce găsesc că este foarte normal (Cantacuzino, Ghica), 30-35% este balcanic, ceea ce este iarăși ușor de explicat (Ghica fiind un nume din Macedonia, Albania, deci există surse) și 10% sânge baltic. Am spus: „Cum se poate așa ceva, ce legătură avem noi cu țările baltice?”. Mi-am pus eu însămi întrebarea – e teoria mea, dar ar putea să fie plauzibilă: polonezii sunt foarte des lituaneni, pentru că regii Poloniei erau lituanieni[30], or Polonia se învecina cu România înainte de granițele sovietice[31]. Probabil că familia bunicii mele materne venea de acolo de undeva, din acele apropieri cu Polonia. Când am fost în Lituania am rămas trăznită să

văd cât de înalți sunt lituanenii, blonzi bineînțeles. Deci, înseamnă că blonzimea și înălțimea noastră nu vine nici de la slavi, nici de la germanici, ci de la baltici.

Ne dați argumente pentru a ne explora toată familia!

Absolut! Ce este interesant este că după aceea am testat ADN-ul copiilor mei. Știți că nu se împarte în două, este o combinație aleatorie. Eu am trei copii: singurul care a luat sânge baltic de la mine este cel care are 1,96!

Iată, un argument în plus pentru genealogie, care ne explică lucruri care ne apar și nouă în felul în care suntem. V-aș mai întreba un lucru, revenind în prezentul în care ne oprisem de la acel moment – anume, ne spuneați că ați părăsit România la un moment dat în viața Dvs., ați reușit de fapt să părăsiți…

… n-am reușit eu, am fost luată de tatăl meu, eu fiind încă elevă.

Erați în ultimul an de liceu, înțeleg?

Da.

Asta voiam să vă întreb: aveați deja niște ani trăiți aici, până în ultimul an de liceu, și i-ați putut compara cu anii trăiți, după aceea, în afara lagărului. E o chestiune de care ne dăm seama când privim în urmă la acei ani, că atunci orice român avea de ales între a trăi în țară, sub dictatură, sau în străinătate, unde, sigur, era democrație și libertate, dar nu era „la el în țară”. Cum ați privit Dvs. această… ? pentru unii nici măcar nu a fost o „alegere”, pentru că nu aveau cum să o facă.

Mie mi s-a dat de ales. Asta este personalitatea mea, eu întotdeauna vreau să experimentez lucruri noi, vreau să merg spre necunoscut. Poate cineva care avea altă personalitate ar fi rămas. Tatăl meu mi-a spus: „noi plecăm” (el și soția lui, părinții mei fiind divorțați[32]), „dacă vrei să vii, te luăm, dar tu alegi”. Eu am zis: „da, probabil că trebuie să plec, pentru că e ceva care mi se oferă acum și, dacă spun «nu!», se închide”. Era un fel de joacă cu viață, aproape chiar cu moartea, pentru că „muream” pentru cei care erau aici și, pentru mine, cei care erau aici „mureau”, iar eu plecam spre o lume „mai bună” (îmi închipuiam) și voiam să văd, să am această experiență. Pentru că – dacă n-am suferit neapărat în copilărie (eram oricum prea mică să-mi aduc aminte) sau, în orice caz, în adolescendență, n-aș putea spune că am suferit de foame sau de frig (cum s-a suferit mai târziu, în anii ’80) – am avut o singură mare suferință: lipsa de libertate! Am fost un copil și un adolescent foarte turbulent, rebel, pentru că mi se îngrădea libertatea, nu numai la nivel de societate (unde nu puteam spune ce voiam, gândi ce voiam, citi ce voiam, pleca unde voiam), dar și în familia mea (unde am fost foarte strâns educată). Îmi spuneam că trebuie să merg spre libertate, dar, când am ajuns acolo, mi se părea că visez. E foarte greu să-ți închipui că deodată s-a închis pe veci o parte din viață

și că începe un alt capitol și că nu mai există retur… E foarte greu de imaginat! La fel ca și o moarte: când pierzi pe cineva, nu-ți închipui că acel cineva nu va mai reveni niciodată. Trebuie să treacă timpul ca să-ți dai seama că nu va mai reveni. Și pentru mine era foarte ambiguu: trăisem în familie că cineva care a plecat nu-l mai vezi (bunicul meu), deci îmi spuneam că dacă eu plec nu o voi mai vedea pe mama, în primul rând, și prietenii; totuși îmi spuneam: totuși o să reușim, o să găsim o soluție, pentru că nu poți să pleci fără o speranță (dacă mi se spunea „niciodată nu o să o mai vezi pe mama", nu cred că aș fi plecat, dar întotdeauna rămâne o speranță). Îmi ziceam că o să devin franțuzoaică sau elvețiancă și o să pot reveni. Altfel, fără speranță, un om nu poate trăi. Așa cum am sperat, în comunism, că în România o să fie mai bine într-o zi, așa am sperat, dincolo, că se va putea organiza ceva ca să ne revedem. Am avut o foarte mare bucurie și noroc că imediat, foarte curând după ce am plecat, s-a ținut Conferința de la Helsinki[33], în 1975, cu reîntregirea familiilor, și speranța a devenit chiar o realitate, foarte îngrădită însă: mama putea să vină să mă vadă doar o dată la doi ani. Eu, între timp, devenisem studentă, aveam alte preocupări, și știam că mama vine. Mama, care rămăsese singură, nu mai avea aici pe nimeni, trăia pentru acel „o dată la doi ani". Speranța asta a făcut-o să suporte suferința frigului din case și a lipselor care existau și așa mai departe, pentru că își spunea „peste doi ani mă duc la fata mea".

Ați reușit, în felul acesta, nu?, să rezistați….

Am reușit până în momentul când am început să lucrez la BBC. Atunci a început marea tragedie, când mama a început să fie torturată psihologic de Securitate, aproape că au omorât-o psihic (a făcut o boală de tiroidă, o boală de inimă)… În fine, am scos-o din România în acel moment. Mamei, prima oară când a venit să mă vadă, în 1975, i-am spus: „Dacă vrei să rămâi aici, eu nu pot să te țin" – pentru că eram studentă și nu aveam bani. Și ea mi-a spus: „Dar nici tu te gândi, eu am acolo pensia mea, am prieteniile mele, nu am nevoie. Dacă știu că pot să vin să te văd, nu am nevoie să plec". Dar, în momentul când a început să fie grav persecutată de regim, a acceptat să nu mai trăiască în România. I-a fost foarte greu, la 66 de ani, să înceapă o nouă viață (a fost greu și pentru mine, la 18 ani, dar pentru ea la 66!), dar libertatea pe care a avut-o (nu-i era frică de nimic, de nimeni) a fost pentru ea o compensare totală față de faptul că nu mai avea prieteni, nu mai avea apartamentul ei de la București ș.a.m.d. Era în pace cu totul și mi-a spus (primea un mic ajutor de la primărie, îi mai dădeam și eu niște ajutoare): „eu niciodată n-am avut atâția bani!" – nu era mare lucru, dar i se părea că cu acei bani poate să voiajeze, poate să-și cumpere ce vrea (o carte etc.). Pentru ea asta era bogăția: banii nu contau atât cât ce făcea cu acei bani, foarte puțini câți erau. Își putea permite o viață naturală, normală. Asta îmi pare bine că a putut să aibă, în ultimii 16 ani de viață.

Poate ar trebui să reținem și noi chestiunea asta pentru viețile pe care le trăim acum.

În străinătate au plecat atunci și mătușa Dvs. și soțul ei?

Puțin mai târziu, a fost o complicație…

Erați deja aproape toată familia plecați! Întrebarea este: cum vi s-au părut românii care trăiau acolo, în străinătate (fiecare, cu grija lui)?

Adevărul este că am căutat mult să nu frecventez prea mulți români, în afară de prieteni pe care-i aveam dinainte și cu care ne-am regăsit acolo. Nu prea încercam să legăm prietenii cu români pe care nu-i cunoșteam pentru că niciodată nu știai cine sunt acei români și dacă nu sunt puși de Securitate să infiltreze rețelele din exil, cu atât mai mult cu cât cunoșteam aproape și din familie persoane care făcuseră acest pas. Erau membri ai familiei noastre pe care bunica mea nu-i vedea, și deci eu nu i-am cunoscut niciodată, pentru că mi se spunea: „sunt oameni mai mult decât dubioși”. De curând am avut certitudinea că așa era pentru că acum este de notorietate publică că anumiți membri ai familiei noastre erau agenți ai Securității[34]. Eu nu i-am cunoscut, dar am citit în publicațiile românești de curând detalii despre activitatea lor în Occident, deci era clar că trebuia să fim cât se poate de circumspecți.

Cum se raportau străinii la faptul că veneați din estul Europei, care era o cu totul altă lume pentru ei?

Era foarte interesant, mai ales în Franța. Eu am ajuns în Franța, dar acolo mi s-a spus că nu putem sta, pentru că tatăl meu era doctor și nu se recunoșteau diplomele. După cinci zile a trebuit să plecăm în Elveția. În Elveția am fost la școală până am terminat bacalaureatul[35] și am fost primită și de profesori, și de elevi foarte prietenos. Deși se spune că elvețienii sunt xenofobi ș.a.m.d. eu am găsit că au fost extraordinar de primitori și înțelegători cu mine. Am fost într-o relație cu profesorii pe care nu o aveam în România: devenisem prietenă cu profesorii! Trei dintre profesori (profesoara de franceză, care era foarte tânără, avea cu 7 ani mai mult ca mine, profesorul de filosofie și profesorul de istorie, care erau mai în vârstă) știau de unde vin, înțeleseseră care era situația mea și erau foarte interesați de viața mea dinainte, îmi puneau întrebări, dar cu discreție. Profesorul de istorie era cel mai interesat. Am descoperit, de exemplu, că la istorie nu se învăța după un manual: se lua un subiect, o temă, și de studia din diferite cărți, ziare, reviste timp de șase luni, pe urmă se lua alt subiect și se trata la fel. Culmea a fost că în momentul când am venit din România la istorie se luase ca subiect „revoluția din octombrie” din Uniunea Sovietică. Bineînțeles că aveam ceva avans față de colegii mei de clasă[36]! Îmi aduc aminte că era un extemporal în care ni se dădeau trei texte, luate din trei ziare diferite, pe care trebuia să le comentăm. Bineînțeles că am înțeles imediat care este jurnalul marxist și care este jurnalul mai de dreapta și de ce au făcut comentariile respective! Profesorul de istorie mi-a dat o notă foarte bună și mi-a scris spre foaia de extemporal: „câtă maturitate!”. Mi-am închipuit că i se părea foarte matur faptul că eu înțeleg diferențele acestea politice într-un stil jurnalistic pe care, poate,

niște copiii elvețieni de 17-18 ani nu le vedeau sau erau deja foarte de stânga. A trecut anul, am dat bacalaureatul și am plecat în Franța. Găseam că Elveția este prea mică. Eu veneam din Bucureștiul comunist, dar era o capitală latină, unde lumea se distra (pe vremea mea, eu nu am apucat anii ’80, când se închidea lumina, gazul ș.am.d.); era o viață oarecum „potabilă”, plus că aveam prietenii mei din afara școlii, aveam o lume a noastră și ne distram. Ajung în Elveția, la Lausanne, care avea pretenția de a fi un oraș mare (dar totuși nu avea decât 100.000 de locuitori), unde nu mai era nimeni pe stradă la ora 9 seara. Am găsit că nu era un oraș interesant, pentru că trebuie să stau într-o capitală care vibrează. Și am plecat, pentru că Elveția era prea mică.

Ajungând în Franța, mi-am zis: „bine că am trecut prin Elveția, pentru că șocul între România și Franța ar fi fost prea mare” – în primul rând, pentru că la Paris este o capitală internațională, lumea este foarte dură și era foarte greu să pătrunzi; și în al doilea rând, pentru că toată lumea era extraordinar de comunistă! Vorbeam cu câte unii și îmi spuneau: „eu nu sunt comunist, eu sunt troțkist!”, „eu nu sunt comunist, eu sunt maoist!”. Și le răspundeam: „bine, dar pentru mine e același lucru – sunteți cu totul și cu totul în afara realității!”. Îmi spuneau: „nu, tu ești în afara realității, nu înțelegi despre ce e vorba, tu ești româncă!”. Le-am zis: „cred că voi nu știți despre ce vorbiți!” – dar nimeni, niciodată, nu m-a crezut! Și continuă aceeași distanță față de realitate până alaltăieri, când în Franța, când eu spuneam că Putin este un om foarte periculos, mi se spunea: „hai, lasă-ne în pace cu Putin!”. Nu credea nimeni că va putea ajunge Europa în starea de război în care trăim astăzi. Bineînțelș, poate nici noi nu am fi crezut că poate ajunge până acolo, dar că Putin e un om periculos o știe toată lumea care a trecut prin comunism și prin agenți KGB! Dar în Europa s-a tocit această vigilență pe care ar fi trebuit să o aibă de la început, din anii ’50, ’60, ’70 ș.am.d., și să nu viseze niște teorii marxiste care pe hârtie par foarte generoase dar, care aplicate de oameni (fiindcă oamenii sunt oameni întotdeauna) nu pot aduce fericirea pe care ei credeau că o pot aduce. Așa am fost văzută eu: în Franța exista o expresie: „anticomunism primar” – eu eram o „anticomunistă primară”, care nu înțelege nimic, pentru că un om primar e un om care nu are nicio finețe, nicio subtilitate. Se evita să se discute politică în fața mea, pentru că eram complet pe niște căi paralele care nu puteau să se întâlnească. La fiecare nivel am avut dreptate: în ’89, câțiva au venit să-mi spună că aveam dreptate și nu și-au dat seama. Și acum, câți vin să-mi spună: „da, Putin e un om periculos”, când eu le spun asta de 15 ani!

Da… Aș dori să vă întreb: când ați revenit prima dată în România, după 1989, cum ați perceput diferențele între cum arăta țara când ați plecat și cum arăta când ați revenit?

A fost un șoc! Îmi spun că și eu crescusem, evoluasem, și poate aveam altă viziune asupra lucrurilor. Dar, în orice caz, nu-mi aminteam să fi lăsat o țară atât de mizeră, cu o urâțenie care era la tot pasul. Nu mai era nimic frumos! Bine, eram în ianuarie 1990,

iar frumusețea Bucureștiului este și primăvara (cu toți pomii și toate grădinile). Plus cu tancurile pe străzi, era o atmosferă foarte tulburătoare, dar bineînțeles că nimeni nu se aștepta cu un tanc să fie frumos! Nu vorbim de tancuri, vorbim de blocuri, de niște coșmelii peste tot, unde se vindeau de toate, ba sucuri, ba țigări, ba băuturi alcoolice, care toate erau făcute cu sărăcie și ca să fie util, dar niciodată, nimeni, nu s-a gândit dacă oare nu se strică un peisaj. Urbanismul ar fi putut să fie oarecum regulat în România comunistă, fiindcă totul era interzis și totul era obligatoriu, deci se putea spune oamenilor: „ori vă faceți balcoanele albe, ori vi le faceți maro!”. Dar fiecare făcea ce-i trăznea: unul își închidea balconul, altul nu și-l închidea, unul și-l inchidea cu fier, altul cu lemn. Era înfiorător! Nicio regulă de estetică nu mai exista, iar asta m-a frapat cel mai tare! Util să fie, în rest…

Cum vi se pare că au evoluat lucrurile, din ’90 până acum?

Chestiunea cu urbanismul, din ce în ce mai rău (Suntem de acord, îmi închipui). Chiar ieri eram pe strada Brezoianu și vedeam o clădire superbă, casa ziarului „Universul”[37], alături de un bloc din anii ’30, Bauhaus, foarte frumos, și, între ele, o urâțenie, o mostruozitate, care nu respecta nicio normă de înălțime (deodată se întindea la 15 etaje), cu o formă diformă – sticlă, metal, și toate sunt la fel. Bucureștiul, care avea un oarecare „cachet” (cum se spune în franceză), o caracteristică foarte simpatică, pe care toți străinii o remarcau, își pierde acest caracter extraordinar de european și de estetic. Bucureștenii au știut să îmbine foarte frumos clădirile din secolul XIX cu cele din anii 20’, cu cele din anii ’30, și se făcuse un amestec urbanistic care probabil că a respectat anumite reguli, pentru că înălțimea era aceeași. Nu era uniform, dar era armonios. Acum, este o dizarmonie totală: fiecare face ce vrea, dărâmă ce vrea. Asta este cel mai tragic: se dărâmă case care sunt unice, au fost făcute de mari arhitecți. Acest ansamblu de case cu grădini este unic în Europa de astăzi. Ar putea să ne fie un atu în turism, în urbanism și în modul de viață: cine mai are grădini în care se pot face flori și grădini de zarzavat? Toate acestea sunt aruncate la gunoi. Nimănui nu-i pasă de patrimoniul Bucureștiului, care este un patrimoniu european finalmente. Dacă ne ștergem așa identitatea, trecutul, cum mai putem avea un viitor? Către ce pot aspira tinerii noștri care pleacă să-și caute alt viitor?

Chiar asta era o chestiune pe care urma să vi-o supun atenției: la orice vârstă o întâlnim, dar în primul rând la tineri ne preocupă – anume când cineva spune „pe mine nu mă interesează istoria” – nici a familiei mele, dar niciun fel de istorie. Cum se poate interveni în situația respectivă?

În primul rând, școala, educația, învățătura. Cineva care vrea să laude o casă sau o plantă este cu atât mai abil în descrierea pe care o face dacă cineva s-a implicat în creșterea lui, în îngrijirea lui. Dacă noi nu știm să ne îngrijim patrimoniul și să-l înțelegem… Eu cred că toți cei care dărâmă orbește case de patrimoniu (ca cele de pe

șoseaua Kiseleff, precum casa Miclescu[38], care se dărână și nimeni nu spune nimic de 30 de ani) au o ignoranță totală despre ce reprezintă acele case, ce istorie este în spatele lor, ce rădăcini culturale avem, de unde avem inspirația în diferitele stiluri arhitecturale care coexistă în București și în alte locuri din țară. Pentru ei, că dărâmă o șandrama sau că dărâmă o casă de patrimoniu este același lucru, pentru că nu cunosc valoarea lor. Dacă nimeni nu-i învață: nici istoria, nici ceea ce a reprezentat România pe plan european și internațional și de ce am ajuns să facem acele clădiri, cum am ajuns la ele, de unde s-a plecat, de la niște case de lemn! (Podul Mogoșoaiei era din lemn!). Cum s-a putut (așa cum spuneați, în câțiva ani, într-o viață de om) ca România să ajungă un standard care se potrivea României, în care oamenii aveau aceeași bogăție, aceeași cultură, aceeași educație ca în Occident, unde se puteau plimba în toată Europa fără se simtă nici străini și nici stingheri? Acum, am impresia că vrem să stăm între noi, deși ne place să fim în Uniunea Europeană – dar ce facem noi ca să existăm pe scena europeană? Nimic. Eu m-am specializat în afaceri europene, asta a fost cariera mea. Niciodată n-am auzit sau văzut o inițiativă care să vină în România pe care să o promoveze în Uniunea Europeană! Dacă noi nu existăm, în mintea noastră nu ne pasă cine am fost și cine vom fi, nu ne pasă decât de momentul acesta, în care trebui să facem bani dărâmând case și dărâmând patrimoniul și istoria țării, atunci cum putem să pretindem să existăm în viitor și să fim o națiune care contează pe plan european? În momentul de față – foarte gravă situația! – noi avem cea mai mare frontieră cu Ucraina, mai lungă decât cea a Poloniei. Cine din România a fost chemat de Uniunea Europeană: „veniți să ne gândim ce facem cu soarta Ucrainei?”. Polonia este pe primul plan. România nu este luată în seamă! Americanii ne iau în seamă pentru că poziția noastră geostrategică le convine și atunci și-au spus că aici ar fi interesant să-și pună baze americane. Ar trebui să profităm de aceste oportunități care ni se dau! Avem o poziție geostrategică, avem niște bogății care sunt foarte importante. Atât de puțin contăm în ochii lumii, mai ales în Europa, încât suntem puși laolaltă cu toată Europa centrală care depinde de gazul rusesc. Sunt hărți făcute acum, tot timpul, prin ziare și reviste, în care se arată, cu roșu, toate țările din Europa centrală până la noi (dar și România), care s-ar spune că depind cu 75% de gazele rusești. Pentru România, nu este adevărat! Dar nu se știe nimic despre noi și atunci ne pun în aceeași găleată. Dacă noi nu ne promovăm, n-o s-o facă altcineva.

Când lucram în afaceri europene, am avut stagiari la Secretariatul General pentru Afaceri Europene din Franța din fel de fel de țări din Europa de Est care doreau să devină membre ale Uniunii Europene. România și Bulgaria nu făceau parte din acel contingent. Am avut de a face, de exemplu, cu o femeie diplomat din Ungaria. Ungaria își face o publicitate enormă, ca să arate că este o țară extraordinară (acum, cu Orban, este o altă poveste, deși el tot din orgoliu face ceea ce face). Ea voia să arate că Ungaria este țara-model, în care nu există nicio problemă, de exemplu „țiganii nu sunt o problemă” (deși și acolo sunt foarte mulți), totdeauna a încercat „dacă este ceva care se poate face, în Ungaria se poate face!”. Că ungurii sunt cei mai tari, „uite istoria noastră”

– și se referea la istorie! Românii niciodată nu i-am auzit să vorbească astfel, decât că „nu ne vindem țara!” și „noi suntem mai duri”. Dar când e vorba să arăți, pe plan european, cât de dur ești, nu văd pe nimeni! E foarte preocupantă această situație. Ar trebui niște tineri să arate că România este o țară frecventabilă, interesantă, cu mare potențial. Câteodată vedem indivizi care reușesc și se spune „uite, ei sunt români”, dar, ca oameni cu autoritatea pe care le-o dă o funcție în stat, nu i-am văzut! Am avut elevi la Sciences Po[39] în Franța, români care făceau afaceri europene și le spuneam: „știi, dacă vrei să faci specialitatea asta, nu poți să o faci decât în țara ta, pentru că acestea sunt afaceri publice. Trebuie să te întorci în România”. Îmi răspundeau: „Da, vreau să mă întorc în România să lucrezi în domeniul ăsta”. Peste doi ani îi revedeam în Franța și-mi spuneau: „Nu m-a primit nimeni în România. Am dat concurs dar a reușit prietena / logodnica cuiva”. Dacă noi nu ne primim „copiii buni”, dacă noi nu ne facem publicitate, cine altcineva o să vină să ne facă, să ne tragă din situația în care suntem acum? Toți au încercat: ne-au primit în NATO, în Uniunea Europeană, au venit americanii și au făcut aici baze. Americanii vor ca România să devină o putere regională. Dacă noi nu vrem, oricine altcineva nu o poate face în locul nostru.

Aici ne întoarcem cumva la pașoptiști, pentru că avem atâtea persoane cu o pregătire atât de bună care, din păcate, nu sunt primiți aici (cum ați remarcat și Dvs.), pentru că sunt alții care trebuie să aibă locul pregătit și să-l ocupe când au nevoie. Atunci, apare o întrebare delicată: persoane care s-au pregătit în străinătate ar dori să activeze aici, dar ar trebui să se resemneze la o existență destul de modestă, pentru că n-ar fi primiți în linia întâi.

Exact!

Este o chestiune complicată. Într-o discuție, cum punem problema – pentru că și noi, la rândul nostru, poate am avut aceeași dilemă: să rămân în străinătate, unde pot să trăiesc o viață într-un climat competitiv, unde contează meritul, sau să merg în România, unde lucrurile sunt mult mai amestecate și s-ar putea să fiu dat mai în spate de oameni cu ambiții mai mari sau cu relații mai bune?

Da. De exemplu, deunăzi vorbeam cu arhitectul care se ocupă de șantierul de la Ghergani, care, bineînțeles, este în cabinetul de arhitectură al lui Șerban Sturdza, care are nu știu câte alte șantiere și l-a delegat el la Ghergani pe acest tânăr, care este extraordinar de fiabil, de conștiincios, de talentat. Este și el înnebunit de toată presiunea care există. Nu vă dați seama câte lupte sunt ca să prevezi un monument istoric în România! Ți se construiesc blocuri, ți se iau parcele, ți se taie pomi – parcă, în loc să fie o cooperare cu autoritățile locale, este o luptă! El îmi spunea: „mai bine rămâneam în Elveția”, unde și-a făcut studiile, pentru că era un climat mai pașnic, mai liniștit. Și i-am spus: „nu, e păcat, pentru că în Elveția ai fi fost un arhitect foarte de succes, ți-ar fi mers bine, dar erai un simplu arhitect. Aici știi că faci o operă de salut

public, pentru că salvezi monumente istorice, și această misiune este de o importanță inestimabilă!”. Își spune și el: „da, știu” – dar câteodată îi vine și lui să abandoneze, pentru că nu se mai poate. Chiar ieri seară vorbeam cu o prietenă, căreia îi povesteam toate luptele pe care le am, și îmi spunea: „cred că te lupți cu morile de vânt”. Sper că nu e adevărat! Dar Don Quijote era un mare optimist.

Și un idealist, în același timp!

Cu asta ar dori să încheiem, să vorbim despre Ghergani. Menționați că se făceau concerte acolo. Cum ați vedea dvs. domeniul Ghergani în 10, 20 de ani, ce lucruri s-ar putea face și ce ați dori Dvs. să se întâmple?

Eu aș dori să fie un centru cultural, așa cum, bineînțeles, era pe vremea lui Ion Ghica. Atunci era mai mult o locuință care iradia din punct de vedere cultural. Acum nu cred că va mai fi foarte mult o locuință, în tot cazul nu pentru mine, ar putea fi pentru artiști sau pentru oameni care vor să vină acolo să scrie. Aș dori să fie un loc cultural, dar și un loc de schimb de idei, unde se va putea discuta orice, pe orice temă, și în special cred că ar fi interesant pe temele europene, care ar trezi poate mai mult interes pentru această materie a afacerilor europene. E foarte interesant de văzut că românii sunt europeni (în afara unor partide extremiste), însă nu au înțeles că Europa nu era numai o „pușculiță” de unde vin niște bani, ci este o construcție politică și economică cât se poate de sofisticată, la care cei 27 de membri contribuie în egală măsură și nu este „treaba unora” – și noi ne vedem de „ale noastre”. Este și treaba noastră! Dacă vrem ca Europa să ne ajute și să ne fie benefică trebuie să ne înțeleagă, pentru că, suntem totuși cu ani-lumină în urma celor care au fost întotdeauna în Uniunea Europeană. Ei merg mai departe cu raționalitatea lor și cu ideile lor și nu-și dau seama că nu suntem pe aceeași linie, suntem cu mult în urmă, avem încă multe lucruri de ratrapat, și dacă nu vorbim despre ele n-are cine să le comunice! Eu am făcut parte dintr-un grup de lucru în Comisia Europeană pentru îmbunătățirea legislației europene pentru monumentele istorice. Am fost mai multe voci din est (din România chiar) care am explicat că preocupările noastre sunt să ținem în picioare monumentele istorice, nu să ne întrebăm dacă avem sau nu izolare fonică și termică, ce fel de izolare sau dacă avem voie sau nu să avem eolienie ș.a.m.d. Noi suntem la ani-lumină de aceste preocupări foarte sofisticate pe care ei le au! Noi ne gândim cum să ne luptăm să le protejăm, pentru că și din stânga, și din dreapta vin oameni de afaceri imobiliare sau nu se știe cine care vor să le dărâme, să le transforme, să le facă în așa fel încât să dispară, pentru că îi jenează. Europenii au deschis ochii făcând aceste grupuri de lucru, pentru că ei habar nu aveau! Credeau că, din momentul în care comunismul a căzut, totul merge perfect, noi trebuie să ne alăturăm lor și să avem aceleași discursuri în toate domeniile. Nu! Dar ca să le arătăm că nu e aceeași situație, nici acolo, nici aici, trebuie să ne luptăm împreună și să fim prezenți pe scena europeană, să arătăm care ne sunt problemele, de ce le avem și cum am putea să le rezolvăm.

Sunteți de acord, atunci, că tinerilor am putea să le spunem că pot să dea o șansă României, dar să caute să aducă cât mai mult din lucrurile bune din Europa.

Dar eu sunt convinsă că ei s-au dus acolo să ia lucrurile bune: s-au dus acolo să studieze, să lucreze, să învețe ceva, să aibă o experiență… Toate acestea sunt lucruri bune. Dacă fiecare care a trăit în diferite țări vine cu ce a găsit mai bun în țara respectivă și o aduce înapoi încoace, România n-ar putea să fie decât un receptacol al acestor bune practici din toată Europa. Ar fi minunat!

Rămâne de văzut cum ne comportăm noi cu provocările istorice pe care le avem. Vă mulțumim foarte mult pentru acest dialog.

Cu multă plăcere!

Sper să ajungem să vizităm Ghergani, să avem dezbateri despre Europa.

Acesta este visul meu. Sper să-l realizez până mă mai ține energia.

Doamne ajută!

NOTE

1. Alexandra Ghica-Cantacuzino (1903-2004), fiica lui Nicolae Ghica și a Irinei Cantacuzino. Tatăl ei era fiul lui Ion Ghica, iar mama, fiica lui Gheorghe Grigore Cantacuzino (căsătoria a avut loc în 1901, după moartea lui Ion Ghica). Alexandra a avut trei frați: Gheorghe (Iorgu) (1902-1987), Ion (1904-1932) și Matei (1906-1988); Iorgu a fost prefect al Palatului în timpul domniei regelui Mihai, iar Ion și Matei Ghica-Cantacuzino au fost aviatori. În 1923, Alexandra s-a căsătorit cu ofițerul Robert Bossy, divorțând în 1947. Pentru genealogia ramurii din Valahia a familiei Ghica, vezi: http://ghika.net/Branches/Dimitrie_Muntenia.pdf. ↑
2. Irina Cantacuzino (1869-1906), prima fiică a lui Gheorghe Grigore Cantacuzino. În 1901 s-a căsătorit cu Nicolae Ghica (1862-1943), fiul lui Ion Ghica. Pentru genealogia familiei Cantacuzino, vezi: http://ghika.net/Familles/Cantacuzino/Canta_03.pdf. ↑
3. Irina Ghica-Cantacuzino a murit în 1906, când fiica ei Alexandra avea trei ani. Astfel, Alexandra a fost crescută de bunica ei maternă, Ecaterina Cantacuzino, născută Băleanu (1844-1923). ↑
4. Grigore Ghica a fost principele Valahiei în două rânduri (1660-1664; 1672-1673). Toate ramurile din România ale familiei Ghica descind de la el. Pentru detalii, vezi: http://ghika.net/G4_Index.htm. ↑
5. Ion Ghica (1816-1897), student la Paris, pașoptist (agent diplomatic al guvernului

revoluționar de la București la Constantinopol), exilat politic în Imperiul otoman, guvernator al insulei Samos (1854–1859), prim-ministru în mai multe rânduri (11 februarie – 10 mai 1866, 15 iulie 1866 – 21 februarie 1867, 18 decembrie 1870 – 11 martie 1871), ministru plenipotențiar al României la Londra (1 iulie 1881 – 1 martie 1891), președinte al Academiei Române în patru rânduri (1876-1882, 1884-1887, 1890-1893, 1894-1895). ↑

6. Alexandrina Ghica (1830-1926), fiica lui Nicolae Mavros și a Sevastiței Suțu. În 1847 s-a căsătorit cu Ion Ghica. ↑

7. Dan Bossy-Ghica (1924-2015), medic. Prima său mariaj cu Zina Platon s-a încheiat în 1960, recăsătorindu-se cu medicul Sanda Bibicescu în 1962. Pentru genealogia familiei Bossy, vezi: http://ghika.net/Familles/Bossy/Bossy.pdf. ↑

8. Ghergani, moșia familiei Ghica, se află în arealul județului Dâmbovița. Domeniu de zestre al Mariei Văcărescu, fiica marelui ban Barbu Văcărescu, a intrat în posesia familiei Ghica în momentul căsătoriei ei cu marele ban Dumitrache Ghica (1718-1807), fiind moștenit de către descendenții lor direcți: Scarlat Ghica (1750-1810), Dimitrie Ghica (1784-1844) și Ion Ghica (1816-1897). Pentru un istoric al domeniului, vezi: https://domeniul-ghica.ro/istoria. ↑

9. Matei Ghica-Cantacuzino (1906-1988), aviator. Memoriile sale sunt inedite. ↑

10. Gheorge Grigore Cantacuzino (1832-1913), supranumit „Nababul”, membru al Adunării Constituante din 1866, primar al municipiului București (1866-1869), ministru în mai multe guverne. A preluat președinția Partidului Conservator în momentul morții lui Lascăr Catargiu (11 aprilie 1899). A fost prim-ministru (11 aprilie 1899 – 6 iulie 1900), președintele Senatului (25 februarie 1892 – 24 octombrie 1895), prim-ministru (22 decembrie 1904 – 12 martie 1907) și, din nou, președintele Senatului (10 martie 1911 – 23 martie 1913). ↑

11. Principatele române au fost ocupate de Rusia în timpul războiului ruso-otoman din 1806-1812. ↑

12. Scrisorile lui Ion Ghica adresate lui Vasile Alecsandri au fost publicate în „Convorbiri literare” în anii 1880-1887, fiind culese în două ediții antume (1884, 1887). Cea mai recentă reeditare: Ion Ghica, *Scrisori către V. Alecsandri*, ediție îngrijită de Radu Gârmacea, București, Humanitas, 2004. ↑

13. Ion Ghica a fost ales membru al Academiei Române în 1874, datorită seriei „Convorbiri economice”, publicate în 1865-1875. O colecție de opere a lui Ion Ghica a fost publicată, în trei volume, sub egida Academiei Române, de Fundația Națională pentru Știință și Artă și editura Muzeului Național al Literaturii Române, în 2017. ↑

14. Robert Bossy (1896–1974), ofiţer de artilerie. Sublocotenent al Armatei Române în 1915, a luptat ca voluntar în războiul din 1916-1919 (vezi Oana-Anca Otu, „Robert Bossy, voluntar în Războiul de Reîntregire”, la Dan Prisăcaru, Petre Otu, Marius Iorgulescu (coord.), *Contribuţia Armatei României şi a elitelor la apărarea şi recunoaşterea internaţională a Marii Uniri (1919–1920)*, Editura Militară, Bucureşti, 2020, pp. 419–430). În perioada interbelică s-a specializat în artilerie antiaeriană. Pe

frontul de est a comandat Regimentul 6 de Apărare Contra Aeronavelor. Adjutant regal (1943–1945). Comandant al Regimentului 1 artilerie aeriană, garnizonat în aeroportul Otopeni. Disponibilizat la 9 august 1946, trecut în rezervă la 9 august 1947. În 1948 a părăsit ţara, trăindu-şi restul vieţii în Brazilia. ↑

15. Vasile Bossie (1853-1939), magistrat. După absolvirea studiilor în Drept în Franța a adoptat numele Bossy. ↑

16. Vezi mai sus. ↑

17. Raoul Bossy (1894–1975), student la Paris, admis în cadrele diplomatice românești în 1918. Șef de cabinet al ministrului Afacerilor Străine, secretar de Legație la Roma (1921-1923), consilier politic pe lângă Oficiul Prim-ministrului sub guvernarea Ion I.C. Brătianu (1923-1926), secretar de Legație la Roma (1926-1927), secretar general al Regenţei (1927–1930), consilier de Legație la Viena (1931-1934), ministru plenipotenţiar la Helsinki (1934–1936), Budapesta (1936–1939), Roma (1939–1940), Berna (1940–1941), Berlin şi Copenhaga (1941–1943), delegat al României pe lângă Comitetul Internaţional al Crucii Roşii Geneva (1945–1947). ↑

18. Henri Mathias Berthelot (1861-1931) a fost șeful misiunii militare franceze în România în 1916-1918. A fost nevoit să părăsească România, împreună cu misiunea franceză, după semnarea păcii de la București, în mai 1918, primind apoi comanda Armatei a 5-a franceze. În octombrie 1918 i s-a încredințat comanda Armatei Dunării, luând parte la intrarea triumfală a Armatei Române în București la 18 noiembrie/1 decembrie 1918. În anii următori, statul român i-a încredințat numeroase onoruri, fiind considerat, până la sfârșitul vieții, un „prieten al României”. ↑

19. Documentarul „Marie de Roumanie – l’étonnante reine des Carpates”, realizat de jurnalistul Stéphane Bern, a fost difuzat de postul de televiziune publică France 3 la 24 ianuarie 2022, în cadrul seriei de emisiuni „Secrets d’Histoire”. Filmul documentar poate fi vizionat pe canalul oficial al emisiunii: https://www.youtube.com/watch?v=yfpk0TRQCBk. ↑

20. Uniunea Sovietică a transmis României ultimatumul pentru cedarea Basarabiei și Bucovinei la 26 iunie 1940, o zi după ce intrase în vigoare armistițiul de la Compiègne. ↑

21. Ioan Mocioni-Stârcea (1909-1991), diplomat de carieră, a fost detașat de la centrala Ministerului Afacerilor Străine la Curtea Regală ca secretar particular al regelui Mihai (1 aprilie 1942 – 1 aprilie 1944), mareșal al Curții (11 august 1942 – 1 aprilie 1944; 23 august 1944 – 3 noiembrie 1944) și mare maestru al vânătorilor regale (1 aprilie – 3 noiembrie 1944). A fost arestat în septembrie 1947, fiind judecat și condamnat la închisoare în cadrul procesului fruntașilor Partidului Național-Țărănesc, sub acuzația de participare la un complot antisovietic. ↑

22. Robert Bossy s-a căsătorit cu Daisy de Werther în 1956. Daisy de Werther fusese căsătorită anterior cu magistratul Ion Florescu (1911-1977). ↑

23. Familia Rio Branco. Numele ei este purtat de Avenida Rio Branco. Un membru al familiei, José Paranhos de Rio Branco (1819-1880), a fost prim-ministru al Braziliei

(1871-1875), iar fiul său, José Paranhos „cel Tânăr” (1845-1912), ministru de Externe al Braziliei (1902-1912). ↑
24. Monumentul „Hristos Mântuitorul” de pe muntele Corcovado a fost inaugurat în anul 1931. Capul statuii a fost realizat de sculptorul român Gheorghe Leonida. ↑
25. Ileana, principesă a României (1909-1991), fiica mezină a regelui Ferdinand și a reginei Maria. În 1948 a părăsit România, iar în vara aceluiași an s-a stabilit cu familia sa în Argentina. În august 1950, Ileana și familia sa s-au relocat în Statele Unite ale Americii. Diana Mandache, *Ileana: Principesa României*, Corint, București, 2022, pp. 184-194. ↑
26. Sergiu Celibidache (1912-1996) și soția sa, Ioana, au trăit o vreme în America de Sud, în anii în care maestrul Celibidache a dirijat orchestre în aceste țări. ↑
27. Războiul fino-sovietic a început cu invazia sovietică din 30 noiembrie 1939. Rezistența finlandeză a prelungit luptele până la semnarea unui tratat de pace, la 13 martie 1940. Eșecul Uniunii Sovietice de a înfrânge Finlanda în primele zile ale invaziei a afectat grav prestigiul Armatei Roșii în primii ani ai celui de al Doilea Război Mondial. ↑
28. Asociația de ajutorare a Românilor refugiați CAROMAN. ↑
29. Zina Platon. ↑
30. Regatul Poloniei și Marele Ducat al Lituaniei s-au unit printr-o alianță dinastică în 1386, oficializată în 1569 prin uniunea de la Lublin. ↑
31. Frontiera între Polonia și România a fost stabilită în august 1919, între Galiția și Bucovina. Teritoriile românești și poloneze care s-au învecinat până în 1939 au fost ocupate de Uniunea Sovietică, regăsindu-se astăzi în componența Ucrainei. ↑
32. Dan Bossy-Ghica și Zina Platon au divorțat în 1960. ↑
33. „Actul Final de la Helsinki” a fost un acord semnat de 35 de state (între care U.R.S.S. și Statele Unite ale Americii) la 1 august 1975, la capătul discuțiilor purtate în cadrul Conferinţei pentru Securitate şi Cooperare în Europa (CSCE). ↑
34. Pentru tentativele de infiltrare a unor agenți ale Securității în exilul românesc, vezi Dinu Zamfirescu, *Cârtițele Securității: agenți de influenta din exilul românesc*, Polirom, Iași, 2013. ↑
35. Părăsind România în timpul clasei a XII-a, doamna Irina Bossy-Ghica a trebuit să urmeze anul terminal de liceu în Elveția. ↑
36. Istoria sovietică era obligatorie în România comunistă, lovitura de stat bolșevică din noiembrie 1917 („Revoluția din octombrie”) fiind prezentată ca un moment fondator al comunismului internațional. ↑
37. Palatul Universul (strada Ion Brezoianu 23) a fost construit în 1926-1930, naționalizat în 1948. În vecinătate se află Hotel Palace (str. Constantin Mille nr. 18). ↑
38. Casa Miclescu (Șoseaua Kiseleff 35-37), inaugurată în 1904, a fost naționalizată în 1948. Privind situația clădirii, vezi, de pildă, https://b365.ro/moare-cea-mai-frumoasa-casa-din-bucuresti-cum-l-a-scos-generalul-de-gaulle-pe-boierul-miclescu-din-baia-in-care-a-fost-obligat-sa-locuiasca-timp-de-40-de-

ani-415627/ ↑
39. Institut d’études politiques de Paris. ↑